

ressenyες

R. Arnabat Mata
(coord. i ed.)

Tots els noms. Víctimes de la Guerra Civil al Penedès

Vilafranca del Penedès:
Institut d'Estudis
Penedesencs. Edicions i
Propostes Culturals Andana,
SL, 2010, 280 p., 20 €

El treball coordinat per Ramon Arnabat, ens mostra un inventari exhaustiu de les víctimes de la Guerra Civil i la repressió franquista posterior als quaranta-set pobles de les tres comarques penedesenques: 2.246 penedesencs i 850 persones d'altres comarques i províncies que moriren al Penedès. La recerca i la publicació responen a un doble objectiu: el de recuperar el nom, el nombre i les circumstàncies personals, polítiques, sociològiques, demogràfiques i geogràfiques de les víctimes de la Guerra Civil, i el de contrastar la seva incidència sobre la població del Penedès.

En una anàlisi detallada se'ns mostra la diversitat de les causes i el context on es produïren les víctimes: penedesencs i foranes, les que moriren als diversos fronts o als hospitals, les produïdes pels bombardeigs o per accidents i accions derivades de la guerra, les de la repressió a la reraguarda republicana i les de la repressió franquista, allargada aquesta última molt més enllà del conflicte (execucions, anys de presó, batallons de treballadors i camps de concentració) i les que havent-se exiliat moriren als camps de concentració francesos o alemanys. El tracte que es donà als morts (enterrats en cementiris o fora d'ells, en nínxols, en fosses o abandonats) també s'hi contempla.

La recerca ha estat ingent i necessària. Ingent perquè ha suposat recórrer a la totalitat de les fonts disponibles i que hi són comentades: judicials, municipals, militars, orals, hemeroteques, i bibliogràfiques. La recerca va rebre un gran impuls amb el *Projecte Tots els Noms (El Penedès 1931-1979)* (www.iepenedesencs.org), i és el resultat del treball realitzat per moltes persones dels pobles del Penedès i contrastada amb la tasca que el Centre d'Història Contemporània de Catalunya inicià el 1985. Necessària perquè ens fa més coneixedors del cost humà de la Guerra Civil i del que aquesta significà, tot contribuint a desfer la deformació que oferí el franquisme al respecte.

JOSEP SOLÉ I ARMAJACH. Historiador

A. Capdevila Muntadas **Entre la vinya i** **el comerç.** **Els orígens de** **l'expansió econòmica** **del Maresme a l'època** **moderna**

Girona: Documenta
Universitaria, 2010, 361 p.,
22,12 €

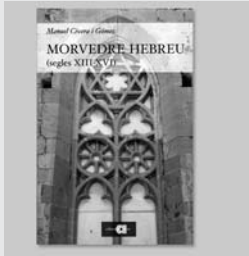
Els anys de recerca indefallent d'Alexandra Capdevila es presenten en aquest excel·lent llibre que condensa la història socioeconòmica del Maresme durant els segles moderns. Una recerca que merità a la seva artífex el grau de doctora l'any 2004 i el Premi Joan Reglà d'Història Moderna l'any 2006.

Pel que fa als aspectes formals de l'edició (maquetació, presentació de continguts, tipografia, estil...), val a dir que és un llibre de molta qualitat, d'aspecte auster i seriós que entronca perfectament amb el contingut rigorós i metòdic.

Quant al contingut, s'estructura en nou capítols als quals precedeix una extensa introducció i succeeix l'apartat de conclusions i la bibliografia. El primer capítol versa sobre les fonts consultades (eclesiàstiques, municipals, senyorials, notaries i d'altres), veritable pedra angular de tota la recerca arxivística sobre la qual es fonamenta tot el volum i que trobem degudament citada a les notes al peu. El segon capítol tracta sobre les variables demogràfiques, el tercer sobre l'estructura familiar, el quart sobre l'estructura socio-professional, el cinquè sobre la distribució dels conreus i l'estructura de la propietat, el sisè sobre l'activitat marinera i comercial, el setè sobre els hàbits de consum i la cultura material, el vuitè sobre els mecanismes d'endeutament, i el novè i darrer capítol sobre les finances municipals.

De la lectura del llibre hom extreu dos elements per destacar. El primer, que aquest volum ha vingut a cobrir un buit historiogràfic que fins ara hi havia per a aquesta cronologia a la comarca del Maresme, que només comptava amb estudis parcials referents a Mataró. En segon lloc, revela que el desvetllament socioeconòmic arran de la comercialització del vi fou més primerenc en les localitats més abocades al comerç marítim, mentre que les d'interior foren més reticents a la implantació en extensió del conreu de la vinya.

ALEXIS SERRANO MÉNDEZ. Historiador i arxiver

M. Civera i Gómez
Morvedre hebreu
(segles XIII-XVII)
 Catarroja-Barcelona: Editorial
 Afers, 2009, 428 p., 31 €

Al País Valencià la presència jueva, en la memòria i en la recerca, no ha tingut el relleu que ha assolit a Catalunya. Des de la conquesta de Jaume I, la població no cristiana que té un pes determinant en la nova societat són els indígenes musulmans. Certament, la minoria jueva tenia un paper remarcable en la vida econòmica i administrativa del regne, però sense la presència de la pagesia d'arrel andalusina no es pot entendre la societat valenciana medieval. Ara bé, això no ha estat sempre una evidència historiogràfica. Ha calgut dotar-se d'un marc conceptual adequat –iniciat per l'obra de Pierre Guichard– perquè els musulmans poguessin integrar-se plenament en la història valenciana. Aquest encara no és el cas dels jueus, tot i que les aportacions dels estudis hebraics i d'alguns aspectes de la vida econòmica i social jueva són lluny de ser negligibles. De fet, tenen un gruix estimable: aquesta voluminosa obra de Manuel Civera (més de 400 pàgines farcides de documentació útil i contrastable) en dona testimoni. A partir de la bibliografia i dels repertoris documentals, l'autor recull una quantitat enorme d'informació sobre la comunitat jueva de Morvedre, l'antic Sagunt medieval. Aparentment, el propòsit de l'obra és modest: reivindicar el passat hebreu de la ciutat evocant els espais físics de la jueria i el protagonisme de les seues famílies –jueves i converses– en la història local. I això ho aconsegueix sense cap dubte; es delimita el call, es localitzen la sinagoga i els cementiris, s'estudia la demografia jueva (potser sobredimensionada, però amb estimacions innovadores), es remarca l'origen hebreu de part de la noblesa local i es reconstrueixen les principals famílies d'arrel jueva. El llibre reivindica, així, la memòria del llegat jueu valencià i, sobretot, posa en relleu que segurament hi ha materials suficients per intentar escriure una història que vagi més enllà de les vicissituds d'un grup ètnic particular. Mentrestant, els jueus valencians esperen el seu Guichard.

PAU VICIANO. Universitat de València.

R. Ros Massana (ed.)
Els capítols
matrimonials.
Una font per a la història
social

Girona: Associació d'Història Rural - Universitat de Girona.
 Centre de Recerca d'Història Rural - Documenta Universitària, 2010, 258 p., 24 €. Biblioteca d'Història Rural. Col·lecció Fonts.

Aquest llibre recull una part dels treballs presentats a les jornades sobre l'estudi dels capítols matrimonials com a font per a la història social celebrades a la Universitat de Girona l'abril de 2009. Si bé aquesta font ha estat àmpliament analitzada des d'una perspectiva jurídica, el llibre en subratlla les possibilitats i l'interès per a la història social i econòmica. Està dividit en tres blocs. El primer arrenca amb l'anàlisi del context històric en el qual naixerien els capítols matrimonials, que amb les figures de l'hereu gravat i la legítima constitueixen l'eix del sistema de reproducció social i transmissió hereditària de la pagesia de mas (estudis de L. Donat, X. Marcó i P. Ortí, i R. Lluch). El segon bloc s'inicia amb una recerca sobre quan i per què els capítols matrimonials s'imposaren com la modalitat contractual dominant que regularia jurídicament els enllaços entre les famílies pageses (P. Gifre), continua amb la descripció de les característiques de la font en l'etapa de plenitud, els segles XVII i XVIII (L. Ferrer), i es tanca amb el context del seu declivi el segle XX (R. Congost). Les transformacions de les clàusules matrimonials els segles XVIII i XIX són objecte de dues interessants aproximacions locals (J. Marfany i R. Ros). El darrer bloc s'obre amb un estudi sobre la font com a via per endinsar-se en l'anàlisi quantitativa i qualitativa del sistema familiar i la mobilitat social (Ll. Ferrer). A continuació segueix una de les aproximacions metodològiques més suggeridores: en una etapa on és difícil trobar fonts homogènies i contínues sobre la renda o la riquesa, l'ús del dot permet una aproximació força versemblant a l'anàlisi de les desigualtats socials, tant des d'una perspectiva cronològica com geogràfica (R. Congost). Finalment, el llibre es clou amb un estudi sobre les possibilitats de la font per a l'anàlisi del consum (S. de Llobet) i un molt útil apèndix, on se'n proposa una base de dades per buidar aquesta documentació (A. Serramontmany i E. Sagner).

GABRIEL JOVER AVELLÀ. Professor d'Història Econòmica Universitat de Girona